

The effects of belonging in the Dezfoul's old neighbourhood based on physical and social dimensions

Case study: Qa'lee and Roodband neighbourhoods

ARTICLE INFO

Article Type

Original research

Authors

Hormati, L^{1*}

BabaeiMorad²

How to cite this article:

Hormati, L. BabaeiMorad, B. the effects of belonging in Dezfoul's old neighbourhood based on physical and social dimension. Case study: Qa'lee and Roodband neighbourhood. Urban Design Discourse- a Review of Contemporary Literatures and Theories. 2021;1(4):48-59.

¹ Urbanism PhD student, Islamic Azad University, Ahvaz Branch, Ahvaz, Iran

²Assistance Professor of Urban Planning, Islamic Azad University, Ahvaz Branch, Ahvaz, Iran.

Article History

Received: March 9, 2021

Accepted: March 10, 2021

ePublished: March 20, 2021

*Correspondence

Address: Islamic Azad University, Ahvaz Branch, Ahvaz, Iran.

Phone/Fax:

lida.hormati@yahoo.com

ABSTRACT

Traditional architecture were both more efficient and obviated in contrast with the modern architecture for the citizenry who lives in the old neighbourhood because of their design, social structure and other factors. On the other hand, the environment, life style, social concept, establish citizenry belonging to the special neighbourhood, Having belonging to the special place or environment gives citizenry calmness and it will begin during their staying and will get deeper by the time. So, the aim of this research is consendring the effects of belonging in the Dezfoul's old neighbourhoods base on physical and social dimensions(case study: Qaleh and Rudband neighbourhood) . The research method is descriptive, fundamental research and applied type,first of all, manager's opinions about the effects of belonging were collected during an interview. The factors which have effects on the belonging were recognized and coded base on QDA software, in the following, by using of PLS software and factor analysis method, the similarity of belonging were check base on the information were collected from Two old neighbourhood. Finally, the question was rejected base on the reuths show that effects of factors (natural and physical factors, organization, mental and social factors) are different in citizenries belonging in these two neighbourhood.

Keywords: sense of belonging, physical and social dimensions, satisfaction, Qala and Rudband places.

میزان تأثیرپذیری حس تعلق در محله های قدیمی با تأکید بر ابعاد کالبدی و اجتماعی شهر دزفول مطالعه موردی: محله قلعه، محله رودبند

لیدا حرمتی* PhD Student

دانشجوی دکتری شهرسازی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

بهناز بابایی مراد، PhD

استادیار گروه شهرسازی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

چکیده

بافت های سنتی، برخلاف اغلب بافت های امروزی به دلیل نحوه طراحی، ساختار اجتماعی و سایر عوامل، بسیاری از نیازهای اجتماعی و روانی ساکنین خود را تأمین می کردند و پاسخگویی بهتری نسبت به بافت های امروزی داشتند. از طرفی محیط و فعالیت های اجتماعی تأثیر مهمی در شکل گیری مفاهیم اجتماعی و از جمله حس تعلق ساکنین دارند؛ حس تعلق علاوه بر اینکه موجب احساس راحتی از یک محیط می شود می تواند در مکان زندگی فرد به وجود آمده و با گذر زمان عمق و گسترش یابد بنابراین هدف از این پژوهش مطالعه میزان تأثیر پذیری حس تعلق در محله های قدیمی با تأکید بر ابعاد کالبدی و اجتماعی (مطالعه موردی: محله قلعه، محله رودبند) می باشد. روش تحقیق حاضر از نوع توصیفی و از لحاظ ماهیت بنیادی و از نوع کاربردی است، در ابتدا نظرات مدیران و کارشناسان در رابطه با میزان تأثیر پذیری حس تعلق به صورت مصاحبه های انجام شده و سپس به شیوهی کدگذاری داده ها با استفاده از نرم افزار QDA عوامل تأثیر پذیری حس تعلق در محله های قدیمی شناسایی و سپس با استفاده از روش تحلیل عاملی و با استفاده از نرم افزار PLS به بررسی یکسان بودن تأثیر حس تعلق پذیری پرداخت و آن را به صراحت رد کرد و چنین نتیجه گرفت که تأثیر عوامل مطرح شده (عوامل طبیعی، عوامل کالبدی، ساماندهی فضایی، ساماندهی فعالیتی، عوامل فردی، عوامل ذهنی، عوامل اجتماعی) بر میزان حس تعلق پذیری در این دو ناحیه متفاوت می باشد.

کلید واژه ها: حس تعلق، ابعاد کالبدی و اجتماعی، رضایت مندی، محله های قلعه و رودبند

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۲۰

*نویسنده مسئول: lida.hormati@yahoo.com

مقدمه

با نگاهی دقیق به جریان معماری و شهرسازی حاکم بر فرهنگ ها و جغرافیاهای متفاوت تلاش برای ساخت شهرها و فضاهای سکونتی ساماندهی آنها منطبق با نیازهای ساکنان و کاربران قابل مشاهده است رضایتمندی سکونتی به عنوان یک پدیده اجتماعی پیچیده ه شمار می آید که مفهوم آن از مسکون و محیط اطراف آن پدیدار شده و از جمله مباحثی است که می تواند به عنوان شاخصه ای در جهت تحلیل، مقایسه و ارزش گذاری توانش پاسخ محیط مسکونی به نیازهای ساکنین به کارگرفته شود (شعبانی، ۱۳۹۴: ۵۲). یکی از معانی مهم در ارتقای کیفی محیط های شهری و انسانی، حس تعلق به مکان است (فروزنده جوان و مطلبی، ۱۳۸۹: ۲۸). حس تعلق به مکان به معنای ادراک ذهنی مردم از محیط واحساسات کم و بیش آگاهانه آنها از محیط خود است که شخص را در ارتباطی درونی با محیط قرار می دهد، به طوری که فهم و احساس فرد با زمینه معنایی محیط پیوند می خورد و یکپارچه می شود (قشقایی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۶۲) امروزه مفهوم مکان و حس مکان یکی از مهم ترین مسائل پیش روی شهرسازی معاصر است (میرغلامی، ۱۳۹۴: ۶۹)

به طور کلی دل بستگی به یک موضوع مثل مکان، مبتنی بر تجارب قبلی زندگی، ساختارهای رفتاری، شناختی، حسی و اجتماعی فرد می باشد. چرا که افراد بر این اساس طرح رفتاری، شناختی، حسی و اجتماعی از خود ساخته و تمام تجارب و رویاهای تازه خود با موضوعی نو بر پایه این طرح، ادراک ساماندهی و طبقه بندی نموده و به خاطر می سپارند. علاوه بر این طرح از خود، محرک انگیزه های رفتاری فرد نیز می باشد. نابراین در همان هنگام که خود ساخته می شود، نیازها و توقعات فرد نیز بنا شده و هنگامی که شیء یا موضوعی این نیازها را برآورده می کند، فرد احساس آسایش و امنیت نموده و بر آوردن نیازهایش به صورت ذهنی و عینی ادامه پیدا می کند. به این ترتیب فرد به آن مکان یا موضوع جذب شده و بر این اساس با بیان عواطف خود، از این جذب توجه و مراقبت می کند. نتیجه آن یعنی دل بستگی، اشتیاق به زندگی با دیگران و رفتار هدفمند را پایدار نگه می دارد (مریس، ۱۹۹۶: ۵).

مبانی نظری

حس تعلق به مکان

در واژه شناسی لغت نامه دهخدا تعلق خاطر را علاقه داشتن، عشق به چیزی داشتن و میل به کسی داشتن معنی می کند و از نظر این خلدون تعلق خاطر داشتن را معادل تعصب تعریف می کند (دهخدا، ۱۳۷۶). تعلق به مکان که بر پایه حس مکان به وجود می آید فراتر از آگاهی از استقرار در یک مکان است. این حس به پیوند فرد با مکان منجر شده و در آن انسان خود را جزئی از مکان می داند و اساس تجربه های خود از نشانه ها، معانی، عملکردها و شخصیت نقشی برای مکان در ذهن خود متصور می سازد و مکان برای او قابل احترام می شود (سجاد سازاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۳). حس تعلق به

دست آمده است و حاوی معنای خاص خود می باشند (فروزنده و مطلبی، ۱۳۹۰: ۷۹).

عوامل محیطی - کالبدی

کالبد به همراه متغیرهای فرم و ساماندهی اجزا، به عنوان مهمترین عامل در شکل گیری حس تعلق محیط ارزیابی می شود. عناصر کالبدی از طریق ایجاد تمایز محیطی، ارتباط درون و بیرون در فضاها به ایجاد حس تعلق می پردازند. شکل اندازه، رنگ، بافت و مقیاس به عنوان ویژگی های فرم هر یک قش مؤثر در شکل گیری حس تعلق داشته و نوع ساماندهی و چیدمان اجزا کالبدی نیز عامل مؤثر دیگری می باشد. از سویی دیگر عناصر کالبدی از طریق همسازی و قابلیت تأمین نیازهای انسان در مکان در ایجاد حس تعلق مؤثر می باشند (مطلبی، ۱۳۹۶: ۶۷).

پیشینه پژوهش

جیانگ، فنگ و همکاران در پژوهشی جهت بررسی میزان رضایت و تمایل به جابجایی منزل در بلوک های تاریخی نوسازی شده در دو شهر گوانگژو و شانگهای چین با استفاده از معادلات ساختاری و تحلیل مسیر به این نتیجه رسیدند تمایل به ترک خانه تحت تأثیر عوامل فیزیکی و اجتماعی - جمعیتی است. ساکنانی که در نواحی مورد مطالعه خانه اجاره می کنند تمایل کمتری به ترک دارند. و این در حالی است که افرادی که در این بلوک های تاریخی زندگی می کنند و در مراحل اولیه بازسازی هستند تمایل بیشتری به ترک محدوده دارند از میان متغیرهای اجتماعی و جمعی شناختی مختلف، سن، تأثیرگذارترین عامل بوده و نتایج نشان می دهد که ساکنان مسن، کمتر از جوانان تمایل به ترک و جابجایی محی سکونت خود دارند که این امر ریشه در حس تعلق آنها به مکانی که سالیان طولانی در آن زندگی کرده اند، دارد (Jiang & Feng, 2017: 19-29).

حبیب پور کوچکی و همکاران در پژوهش " بررسی عوامل مؤثر بر رضایتمندی ساکنان یوسف آباد در پارک شفق " که در سال ۱۳۹۵ انجام شد عوامل مؤثر فیزیکی، طبیعی و روحی روانی و همچنین عوامل خدماتی مؤثر بر میزان رضایت مندی محیط سنجیده شد. براساس یافته های این پژوهش عوامل فیزیکی و روحی روانی بیشترین تأثیر را در افزایش میزان رضایت ساکنان و سرویسهای خدماتی کمترین تأثیر را در رضایت از محیط سکونت ساکنان محدوده مطالعه داشته اند (حبیب پور و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۷-۴۷).

آدولار پژوهشی به ارزیابی میزان رضایت مندی از سکونت در میان خانوارهای کم درآمد در سکونتگاه چند خانواری در جوامع کم درآمد انتخاب شده در اکرا در پایتخت غنا پرداخته نتیجه گرفت که ویژگی های واحدهای مسکونی موجود تأثیر منفی بر رضایت افراد داشته و خانوارها بیشترین رضایت را از حمایت اجتماع و به ویژه ویژگی های محله ای خود دارند (آدو، ۲۰۱۶: صص ۱-۲۰).

منظور بهرمندی و داوم حضور انسان در مکان نقش مهمی ایفا می کند به گونه ای که به پیوند فرد با بافت منجر می شود در این صورت انسان خود را جزئی از بافت می داند و براساس تجربه های خود از نشانه، معانی، عملکردها و شخصیت نقشی برای بافت در ذهن خود متصور می سازد. این نقش نزد او منحصر به فرد بوده و در نتیجه مکان برای او مهم و قابل احترام می شود. این حس از دو عامل فضا و انسان ساخته شده و تغییرات هرکدام در میزان تعلق مؤثر است (پاکزاد، ۱۳۷۴: ۴۵). حس تعلق به مکان که عامل مهم در شکل گیری پایه های ارتباطی استفاده کنندگان و محیط می باشد، نهایت منجر به ایجاد محیط های با کیفیت خواهد شد. ویژگی های کالبدی نظیر (فرم، رنگ، اندازه، شکل مقیاس، بافت) و روابط اجزا کالبدی با تأمین و تأکید بر فعالیت های اجتماعی محیط، نقش مهم و مؤثر در شکل گیری حس تعلق دارد. شولتز داشتن حس تعلق به مکان و مشارکت در آن را وابسته به این می داند که چه اندازه میان تصور ذهنی فرد از مکان که بر پایه بر همکنش او با محیطش شکل می گیرد و آنچه که ذهنیت مشترک شهروندان از شهرستان را می سازد، نزدیکی وجود دارد. بر این پایه، هرچه این دو ذهنیت همانندی بیشتری به هم داشته باشند، فرد با محیط خود احساس «این همانی» بیشتری خواهد داشت. (پاکزاد، ۱۳۸۳: ۱۰۶)

عوامل شکل دهنده حس تعلق

عوامل ادراکی - شناختی

همان طور که اشاره شد حس تعلق ترکیبی پیچیده از معانی، نمادها و کیفیت های محیطی است که شخص یا گروه به صورت خودآگاه یا ناخودآگاه از یک مکان خاص ادراک می کنند این معنا که به طور عمده بر پایه ارتباط عاطفی فرد با محیط قرار دارد، در طراحی به صورت نمود کالبدی خود را نمایان می سازد. شناخت و ادراک فرد از یک مکان از شروط اولیه برای ایجاد حس تعلق به مکان می باشد بدین منظور محیط هایی با خوانایی و تمایز کالبدی برای استفاده کنندگان جز محیط های مطلوب بوده و ادراک و شناخت بهتری از سوی افراد در آن صورت می گیرد. عوامل کالبدی همچون مشخص نمودن حریم ها، حدود مالکیت همسایگی از مهمترین عوامل ادراک مناسب انسانی از محیط می باشد که فرد براساس شایستگی و انگیزش های خود به کنکاش و تجربه از محیط می پردازد. (مطلبی، ۱۳۸۶: ۵۲).

عوامل اجتماعی

آنچه محیط را به عنوان بستر عامل اجتماعی بیان می کند، در اصل نمادها و سنبل های محیطی مشترک اجتماعی از یک سو و قابلیت محیطی در تأمین و گسترش این بعد از نیازهای انسانی از سوی دیگر می باشد. در این مرتبه انسان ها به صورت جمعی عناصر کالبدی محیط را رمزگشایی می کنند. در واقع لایه های اجتماعی محیط نقش ارتباطی با استفاده کنندگان ایفا می نماید که هر یک براساس داده های فرهنگی در طول تاریخ معماری محیطی به

باز که در آن مصاحبه گر از قبل سؤال ها و پاسخ های مورد نظر را تهیه و تنظیم کرده و در زمان مصاحبه آنها را در اختیار مصاحبه شوندگان یا آزمودنی ها قرار می دهد را مورد نظر قرار داده که بتواند عوامل مرتبط با حس تعلق را در ابتدا شناسایی و سپس اولویت بندی نماید که در این حالت از مصاحبه، تمام آزمودنی ها، پرسش ها و پاسخ های یکسانی را در اختیار دارند در اختیار مصاحبه شوندگان قرار داده و با استفاده از نرم افزار qda و به روشی کیفی به کدگذاری داده ها و دسته بندی مفاهیم پرداخته شده و سپس این عوامل شناسایی و از طریق کدگذاری اولویت آن ها مشخص گردید در نهایت با تعیین جامعه ی آماری ثانویه از درگاه ملی آمار (تعداد ۹۲۳ نفر به عنوان نمونه متخصصان شهرسازی در دزفول) به عنوان حجم نمونه انتخاب و سپس با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۲۷۳ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب تا تاثیر حس تعلق در محله های قدیمی با تأکید بر ابعاد کالبدی و اجتماعی در دو منطقه محله قلعه، محله رودبند در دزفول را مورد بررسی قرار دهد، بازه ی زمانی این تحقیق مهرماه ۱۳۹۹ تا بهمن ۱۳۹۹ و روش تحلیل با استفاده از نرم افزار توصیفی qda برای شناسایی و اولویت بندی عوامل و استفاده از نرم افزار pls جهت مدل یابی معادلات ساختاری می باشد. و در نهایت برای اولویت دهی به عناصر حس تعلق و اندازه گیری نرمال بودن دیتاها از نرم افزار SPSS استفاده شده است.

ویژگی های محدوده پژوهش

دزفول شهری در جنوب غربی ایران است، که با مساحت ۴۷۶۲ کیلومتر مربع، سی امین شهر پرجمعیت کشور محسوب می شود و در کنار رودخانه دز، در بخش های جلگه ای استان خوزستان واقع شده است دزفول در فاصله ۷۲۱ کیلومتری از تهران و ۱۵۵ کیلومتری از اهواز قرار دارد این شهر از لحاظ وسعت دومین شهر بزرگ استان خوزستان (پس از اهواز) می باشد بر پایه سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵ جمعیت شهرستان دزفول ۴۴۴۰۰۰ نفر (در ۷۸۰۳۴۸ خانوار) بوده است که ۲۶۴۰۰۰ نفر از آنان در شهر دزفول ساکن بوده اند

طلوع دل و همکاران در بررسی میزان رضایت مندی از مسکن بافت های جدید، واحدهای مسکونی مهر پردیس تهران را با معیارهای کالبدی ارزشیابی کرده و دریافتند میزان رضایتمندی ساکنان از مؤلفه های کالبدی نسبتاً در وضعی مطلوبی قرار دارد ولی در رابطه با مؤلفه دید و منظر وضعی مطلوب نبوده و نیاز به مکاشفه دقیق و ملزم کردن نکاتی در طراحی است که منجر به ارتقای کیفیت دید و منظر شود (طلوع دل و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۵). نتایج بررسی تأثیر عوامل کیفی محیطی بر رضایت مندی ساکنان در مجتمع های مسکونی در مشهد هم نشان داد مجموعه عوامل کیفی محیطی (عملکردی، تجربی-زیباشناختی و زیست محیطی) بر میزان رضایتمندی سکونتی ساکنان تأثیرگذار هستند (عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۷: ۶۵۳)

مطالعات انجام شده نشان می دهند که بین شرایط محیطی و اقتصادی و شکل گیری حس تعلق در شهرها ارتباط معناداری وجود دارد و حس تعلق وابسته به شرایط کالبدی یک محدوده م یباشد. لازم به ذکر است با توجه به پیشینه پژوهش های انجام شده در این زمینه رضایت مندی از محیط سکونت عاملی است که می توان با پوشش جنبه های کالبدی و محیطی، ارزیابی کننده میزان حس تعلق ساکنین نیز باشد، زیرا میزان رضایت افراد از محیط زندگی شان، احساس نزدیکی و پیوند با محیط را به وجود می آورد و این ارتباط که به صورت قوی تر و پایدارتری شکل می گیرد، احساس تعلق ساکنین را افزایش می دهد.

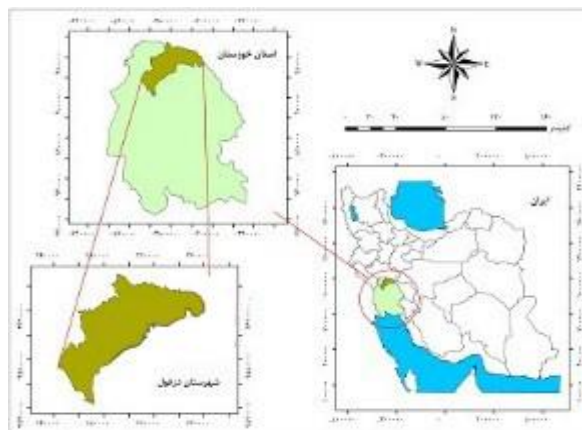
هدف مقاله

هدف اصلی این مقاله مطالعه میزان تأثیر پذیری حس تعلق در محله های قدیمی با تأکید بر ابعاد کالبدی و اجتماعی

روش تحقیق

پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ شیوه اجرا توصیفی همبستگی است. در مرحله اول جامعه آماری اول این پژوهش شامل ۲۵ نفر از مدیران، متخصصان و کارشناسان نظام شهرسازی می باشد که به شیوه تصادفی ساده به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند و برای اولویت بندی عوامل مصاحبه ای

شکل ۱. نقشه موقعیت قرارگیری استان خوزستان و شهر دزفول در ایران

منبع: (منبع www.storegis.com)

جدول ۱. بخشی از جدول مقوله بندی مفاهیم از نشانه ها

تعداد در متن	منبع	مقوله فرعی	مقوله اصلی	
4	E1,E3,E7,E9	هویت	عوامل اجتماعی	
10	E3,E4,E7,E9,E11,E18,E21,E23,E24,E25			
12	E1,E2,E7,E8,E9,E12,E13,E15,E21,E22,E23,E25			
18	E1,E2,E3,E4,E5,E6,E7,E8,E9,E12,E13,E14,E15,E16,E17,E23,E24,E25			
13	E5,E6,E7,E8,E13,E14,E15,E16,E17,E18,E21,E22,E23	نمادها و نشانه ها	عوامل اجتماعی	
6	E1,E2,E19,E20,E21,E22			
13	E1,E4,E5,E6,E7,E11,E15,E16,E17,E18,E19,E20,E21	بومی گرایی		عوامل اجتماعی
25	E1,E2,E3,E4,E5,E6,E7,E8,E9,E10,E11,E12,E13,E14,E15,E16,E17,E18,E19,E20,E21,E22,E23,E24,E25			
15	E1,E2,E3,E4,E5,E6,E7,E11,E12,E13,E14,E22,E23,E24,E25	باورها	عوامل اجتماعی	
15	E1,E2,E3,E4,E5,E6,E10,E11,E15,E16,E17,E19,E22,E23,E25			

(منبع: نگارندگان)

آزمون های آماری پارامتریک و در صورتی که توزیع مؤلفه های ما غیر نرمال باشد از آزمون های آماری ناپارامتریک استفاده می کنیم. برای بررسی این که آیا نمونه متعلق به جامعه نرمال می باشد می توان از آزمون ها و نمودارهای آماری خاصی که در نرم افزار SPSS موجود می باشد، استفاده نمود. یکی از این آزمون ها، آزمون کولموگروف-اسمیرنوف می باشد که به بررسی نرمال بودن متغیرها می پردازد. نتایج این آزمون در جدول ۱ اشاره شده است.

به طور مثال هر دو مقوله ی فرعی باورها و بومی گرایی در نهایت به مقوله هویت مرتبط می شوند که به عنوان یکی از عوامل مهم در ایجاد حس تعلق ذهنی می باشد. نتایج معادلات ساختاری معادلات ساختاری بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای مورد بررسی است. در صورتی که مؤلفه ها نرمال باشند برای بررسی فرضیات تحقیق از

جدول ۲: نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

متغیرها	کولموگروف-اسمیرنوف	سطح معناداری (sig)	وضعیت

عوامل طبیعی	۰,۸۳	۰,۰۳	نرمال
عوامل کالبدی	۰,۷۲	۰,۳۷	نرمال
ساماندهی فضایی	۰,۷۹	۰,۰۳	نرمال
ساماندهی فعالیتی	۰,۸۲	۰,۰۲	نرمال
عوامل فردی	۰,۹۲	۰,۲۸	نرمال
عوامل ذهنی	۰,۸۷	۰,۳۸	نرمال
عوامل اجتماعی	۰,۷۶	۰,۳۷	نرمال

(منبع: نگارندگان)

از آن جا که مقدار سطح معناداری (Sig) برای همه متغیرها از ۵ درصد بیشتر می باشد لذا همه متغیرها دارای توزیع نرمال هستند.

جدول ۳: نتایج ضرایب همبستگی

ضرایب همبستگی						
متغیرها	عوامل طبیعی	عوامل کالبدی	فضایی	عوامل فردی	عوامل ذهنی	عوامل اجتماعی
حس تعلق مردم در دو منطقه	۰,۷۲۸*	۰,۶۸۸**	۰,۶۲۸**	۰,۶۷۹**	۰,۷۲۸**	۰,۷۸۹**

(منبع: نگارندگان)

داده ها، در واقع آلفای کرونیخ تخمینی کران پایینی از پایایی ارائه می دهد (آذر و همکاران، ۱۳۹۱). نتایج و گزارش خروجی نرم افزار PLS برای این دو شاخص در جدول ۴ آورده شده است.

مندرجات جدول ۳ نشان می دهد، ضرایب همبستگی به دست آمده از استفاده از وسایل نقلیه و سرمایه گذاری های مناسب در سطح $p < 0/05$ بارهای عاملی است تا همبستگی موجود بین متغیرهای مشاهده شده در مجموعه

جدول ۴: نتایج و گزارش خروجی نرم افزار PLS

متغیرهای تحقیق	آلفای کرونیخ	پایایی مرکب
عوامل طبیعی	۰,۷۹۳	۰,۷۸۹
عوامل کالبدی	۰,۸۲۹	۰,۷۴۸
ساماندهی فضایی	۰,۷۳۸	۰,۷۸۹
ساماندهی فعالیتی	۰,۹۷۹	۰,۸۴۷
عوامل فردی	۰,۸۳۷	۰,۹۰۴
عوامل ذهنی	۰,۷۷۸	۰,۷۸۹
عوامل اجتماعی	۰,۸۹۴	۰,۷۴۲

(منبع: نگارندگان)

شاخص ها از طریق بررسی همبستگی درونی یا بارهای عاملی بین معرف ها در مورد پایایی همزمان متغیرها نتیجه می گیرند اما از آنجا که پایایی معرف ها متفاوت است، پایایی هر معرف باید به تنهایی ارزیابی شود. محققان معتقدند

همانطور که می بینید مقادیر به دست آمده برای آلفای کرونیخ و پایایی مرکب بیشتر از ۰/۷۰ است که نشان دهنده پایایی مطلوب متغیرهای تحقیق است. بنابراین مدل های اندازه گیری از پایایی مطلوبی برخوردارند. این

که متغیرهایی که دارای بار عاملی ۷ (همبستگی بین یک سازه و هر کدام از متغیرهای مشاهده شده آن) کمتر از ۰/۴ باشند، باید از مدل اندازه گیری حذف شوند (کلمپر، ۱۹۹۵). پایایی معرف ها در جدول ۴ آورده شده است.

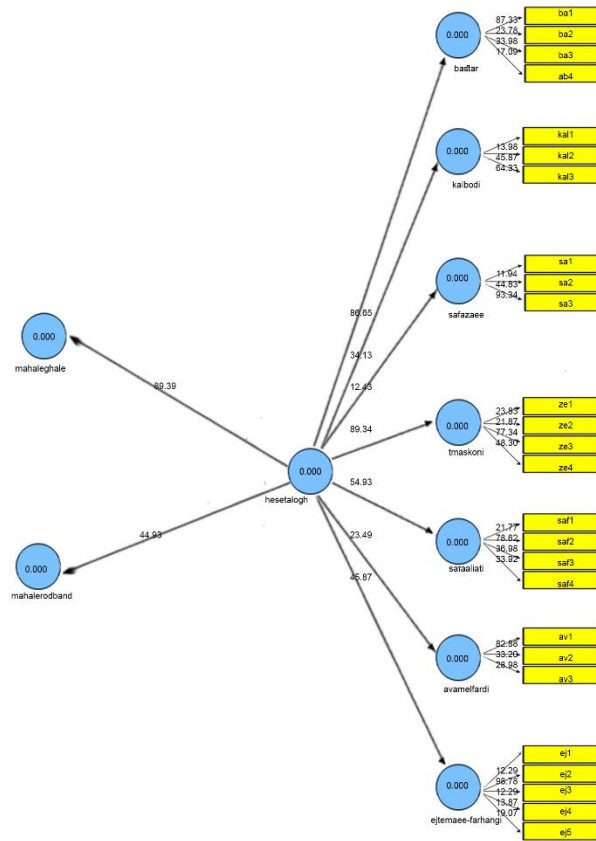
بررسی مدل درونی تحقیق

اعداد درون جدول بیانگر مقادیر R^2 برای متغیرهای مکنون درونزا هستند. همانطور که مشاهده می شود برای متغیرهای مکنون برونزا یا مستقل مقدار R^2 ارائه نمی شود. همانطور که مشاهده می شود مقدار R^2 برای همه متغیرها در سطح قابل توجه می باشد.

جدول ۵: مقدار ضریب تعیین

متغیرهای پژوهش	R Square
عوامل طبیعی	۰,۵۶
عوامل کالبدی	۰,۳۶۷
ساماندهی فضایی	۰,۳۷۲
ساماندهی فعالیتی	۰,۴۲۸
عوامل فردی	۰,۵۰۳
عوامل ذهنی	۰,۴۷۳
عوامل اجتماعی	۰,۵۱۰

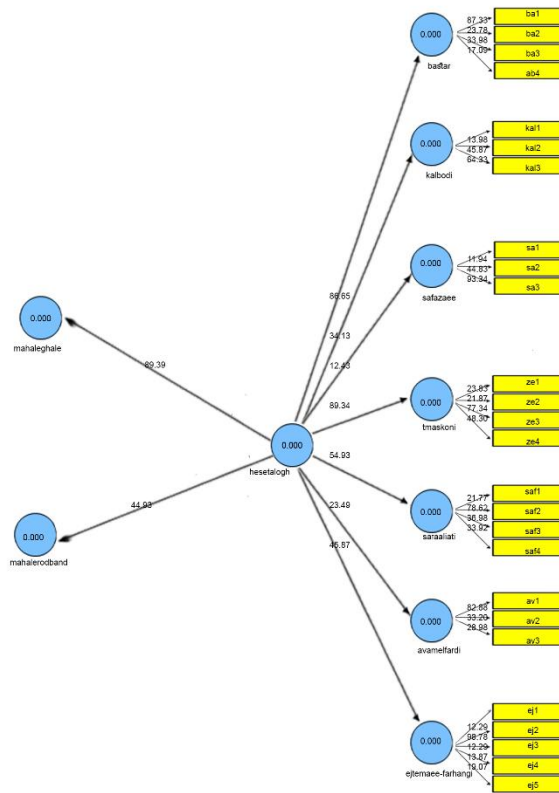
(منبع: نگارندگان)

شکل ۲: مدل مفهومی تحقیق در حالت استاندارد (منبع: نتایج محقق)

برای آزمون معناداری فرضیه ها آزمون بوت استراپ گرفته شده است که از شاخص جزئی مقدار آماره T (T-value) استفاده شده است. مقادیر T برای مدل تحقیق در شکل ۳ آورده شده است.

شکل ۳: مدل تحقیق در حالت T استاندارد (منبع: نتایج محقق)

همانطور که مشخص است سطح معناداری آزمون ۰,۱۴ حاصل شده است که از ضریب خطا ۰,۰۵ کمتر است لذا می توان فرض صفر را که مبتنی بر یکسان بودن تأثیر حس تعلق پذیری می باشد را به صراحت رد کرد و چنین نتیجه گرفت که تأثیر عوامل مطرح شده (عوامل طبیعی، عوامل کالبدی، ساماندهی فضایی، ساماندهی فعالیتی، عوامل فردی، عوامل ذهنی، عوامل اجتماعی) بر میزان حس تعلق پذیری در این دو ناحیه متفاوت می باشد.

جدول ۶. آزمون رتبه بندی فریدمن

تعداد	کای دو	درجه آزادی	سطح معنی داری
۲۶۳	۲۷,۳۹۰	۲۴	۰,۰۳۹

(منبع: نگارندگان)

بررسی رتبه بندی عوامل حس تعلق پذیری دو ناحیه ی قلعه و رودبند دزفول در مردم این نواحی

باتوجه به اندازه گیری آزمون فریدمن به رتبه بندی هر یک از عوامل با میزان حس تعلق پذیری در هر دو ناحیه محله قلعه و محله رودبند دزفول پرداخته شده است. نتایج نشان داده است.

وزن نهایی هر یک از عوامل بر میزان تعلق پذیری

جدول ۷. وزن نهایی هر یک از عوامل بر میزان تعلق پذیری

وزن	متغیرهای پژوهش
۰,۳۸۹	عوامل طبیعی
۰,۵۶۲	عوامل کالبدی
۰,۶۷۸	ساماندهی فضایی
۰,۴۵۷	ساماندهی فعالیتی
۰,۵۶۳	عوامل فردی
۰,۶۲۸	عوامل ذهنی
۰,۹۶۹	عوامل اجتماعی

(منبع: نگارندگان)

محلات موفق مورد بحث قرار می گیرد. تحلیل و ارزیابی شرایط کیفی محیط های سکونتی به واسطه روش های کمی و مدل های تجربی، رویکردی است که امروزه برای شناسایی سطح کلی کیفی محیط به کار می رود. در این میان حس تعلق می تواند نقش مؤثری در افزایش و یا کاهش میزان رضایت مندی از محیط بازی کند. به عبارتی با در نظر گرفتن نقش متغیرهای محیطی و کالبدی بر حس تعلق می توان از آنها در جهت افزایش رضایت مندی از محیط و همچنین کیفیت محیط سکون بهره برد

در محله های مورد مطالعه در شهر دزفول طبق نتایج حاصل از تحلیل، عوامل طبیعی، عوامل کالبدی، ساماندهی فضایی، ساماندهی فعالیتی، عوامل فردی، عوامل ذهنی، عوامل اجتماعی در دو محله مورد بررسی یکسان نیست. با توجه به نتایج حاصل از معادلات ساختاری عوامل فردی و اجتماعی به ترتیب بیشترین تأثیر را بر حس تعلق در محله ها داشته اند و در نهایت بر هر دو محله ابعاد کالبدی و اجتماعی بر حس تعلق و در نتیجه میزان رضایت از محیط سکونت تأثیر دارند.

منابع و مؤاخذ:

- ۱- سیاوش پور، بهرام و مولایی رامشه، زهره و شادلو جهرمی، مجتبی، ۱۳۹۳، بررسی ضرورت نقش تعاملات اجتماعی در جهت حس دل بستگی به مکان در فضاهای عمومی شهری، دومین کنگره بین المللی سازه، معماری و توسعه شهری، تبریز، <https://civilica.com/doc/354371>.
- ۲- رضویان، محمد تقی و شمس پویا، محمد باقر، ۱۳۹۳، کیفیت محیط کالبدی و حس مکان مورد شناسی: دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- ۳- لشکری، الهام، رفیعیان، مجتبی، عندلیب، علیرضا، ۱۳۹۹، بازشناسی ظرفیت های عرصه های همگانی شهری در جهت تقویت تعاملات اجتماعی با استفاده از تئوری زمینه ای نمونه موردی: کلانشهر مشهد مجله علوم جغرافیایی (جغرافیای کاربردی)، دوره ۱۶، شماره ۳۲، بهار و تابستان ۱۳۹۹، صفحه ۳۰-۱۹

هماهنگونه که مشاهده می شود به ترتیب، ساماندهی فضایی با وزن ۰,۶۷۸ به عنوان بزرگترین عامل حس تعلق پذیری و عوامل طبیعی با میزان ۰,۳۸۹ کمترین میزان تأثیر بر حس تعلق را دارد.

نتیجه گیری

حس تعلق و حضور مردم در محلات از جمله مهمترین مواردی است که امروز در ارزیابی محلات موفق مورد بحث قرار می گیرد. تحلیل و ارزیابی شرایط کیفی محیط های سکونتی به واسطه روش های کمی و مدل های تجربی، رویکردی است که امروزه برای شناسایی سطح کلی کیفی محیط به کار می رود. در این میان حس تعلق می تواند نقش مؤثری در افزایش و یا کاهش میزان رضایت مندی از محیط بازی کند. به عبارتی با در نظر گرفتن نقش ابعاد کالبدی و اجتماعی بر حس تعلق می توان از آنها در جهت افزایش رضایت مندی از محیط و همچنین کیفیت محیط سکون بهره برد. با توجه به کدگذاری باز، به ترتیب عوامل ساماندهی فضایی با ۳۰۳ کد باز، عوامل اجتماعی با ۲۸۸ کد باز، عوامل کالبدی با ۲۸۳ کد باز، ساماندهی فعالیتی با ۲۲۵ کد باز، عوامل طبیعی با ۱۹۲ کد باز، عوامل ذهنی با ۱۷۲ کد باز و در نهایت عوامل فردی با ۱۳۳ کد باز به ترتیب به عنوان عوامل مؤثر بر حس تعلق به دست آمده اند. همچنین، تمامی متغیرهای مورد بررسی مقدار معناداری (T-value) بیشتری از مقدار عددی عدد ۱/۹۶ دارند که در سطح ۹۵ درصد می توان گفت رابطه بین این دو متغیر (میزان تأثیر پذیری حس تعلق در محله های قدیمی در دو محله محله قلعه، محله رودبند دزفول) معنادار است، بنابراین تأثیر مثبتی بین هر کدام از محله ها با عوامل حس تعلق با توجه به نتایج به دست آمده مشاهده می کنیم و با توجه به مقدار تی براساس نتایج به دست آمده از تحلیل عاملی تمامی عوامل حس تعلق پذیری بر مردم هر دو منطقه تأثیرگذار می باشد. همچنین ساماندهی فضایی با وزن ۰,۶۷۸ به عنوان بزرگترین عامل حس تعلق پذیری و عوامل طبیعی با میزان ۰,۳۸۹ کمترین میزان تأثیر بر حس تعلق را دارد. در حس تعلق و حضور مردم در محلات از جمله مهمترین مواردی است که امروز در ارزیابی

- 14- Ujang, N. (2015). Place attachment and the value of place in the Life of the Users. *Social and Behavioral Sciences*, 168, 373-380
- 15- Ujang, N. (2012). Place attachment and continuity of urban place identity. *Social and Behavioral Sciences*, 49, 156-167.
- 16- www.storegis.com
- 17- Meris, G. H., Chipuer, H. M., & Bramston, P. (2003). Sense of place amongst adolescents and adults in two rural Australian towns: The discriminating features of place attachment, sense of community and place dependence in relation to place identity. *Journal of Environmental Psychology*, 23(3), 273-287.
- 18- Abbas pour, R. D. (2019). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Touchstone Books by Simon & Schuster; 1st Edition, 544 pages
- 19- Jiang, Y., fenga, P., & Weidenfeld, A. (2017). Authenticity and place attachment of major visitor attractions. *Tourism Management*, 52, 110-122.
- 20- Abdul Mohit, M., Ibrahim, M., & Razidah Rashid, Y. (2010). Assessment of residential satisfaction in newly designed public lowcost housing in Kuala Lumpur, Malaysia. *Journal Habitat International*, 34, 18-27.
- 21- Jiang, W., Fenga, T., Timmermans, H., & Li, H. (2017). A gap-theoretical path model of residential satisfaction and intention to move house applied to renovated historical blocks in two Chinese cities. *Cities*, 71, 19-29.
- 22- Ibem, E., & Aduwo, E. (2013). Assessment of residential
- 23- Bonaiuto, M., & Fornara, F. (2017). Residential Satisfaction and Perceived Urban Quality, Reference Module in Neuroscience and Biobehavioral Psychology, Elsevier PP. 1-5.
- 24- Bonaiuto, M., Fornara, F., & Mirilia, B. (2003). Indexes of perceived residential environment quality and neighbourhood attachment in urban environments: a confirmation study on the city of Rome.
- ۴- جوان فروزنده، علی، مطلبی، قاسم، ۱۳۹۰، مفهوم حس تعلق به مکان و عوامل تشکیل دهنده آن، بهار و تابستان ۱۳۹۰، دوره ۵، شماره ۸، از صفحه ۲۷ تا صفحه ۳۷.
- ۵- قشقایی، رضا، موحد، خسرو، محمدزاده، حجت الله، ارزیابی حس تعلق به مکان با تأکید بر عوامل کالبدی و محیطی در سواحل شهری (مطالعه موردی: ساحل بوشهر)، پژوهش های جغرافیایی برنامه ریزی شهری دوره ۴ تابستان ۱۳۹۵ شماره ۲
- ۶- بهزادفر، مصطفی، قاضی زاده، سیده ندا، حس رضایت از فضای باز مسکونی نمونه مورد مطالعه: مجتمع های مسکونی شهر تهران، هنرهای زیبا، شماره ۳ دوره ۴۵ از صفحه ۱۵ تا صفحه ۲۴
- ۷- بهرام پور، عطیه؛ مدیری، آتوسا، مطالعه رابطه میان رضایتمندی ساکنان از محیط زندگی و میزان حس تعلق آنها در مجتمع مسکونی بلند مرتبه شهرک کوثر تهران، دوره ۲۰، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۴، صفحه ۹۴-۸۵.
- ۸- عباس زاده، شهاب؛ گوهری، فرزانه؛ عسکری رابری، اباصلت، بررسی تأثیر عوامل کیفیت محیطی بر رضایتمندی ساکنان در مجتمع های مسکونی در مشهد، دوره ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۵، صفحه ۶۷۱-۶۵۳
- 9- Marans, R. W. (2012). Quality of Urban Life Studies: An Overview and Implications for Environment-Behaviour Research, *Procedia -Social and Behavioral Sciences*, 35, 9-22
- 10- Lynne C., Manzo, D., Perkins, D. (2006). Finding common ground: The importance of place attachment to community participation and planning. *Journal of Planning Literature*, 20(4), 335-350
- 11- Yuksel, A., Yuksel, F., & Bilim, Y. (2010). Destination Attachment: effects on customer satisfaction and cognitive, affective and conative loyalty. *Tourism Management*, 31(2), 274-284.
- 12- Van Kamp I., Leidelmeijer K., Marsman G., & de Hollander, A. (2003). Urban environmental quality and human well-being towards a conceptual framework and demarcation of concepts: A literature study. *Landscape and Urban Planning*, 65(1-2), 5-18
- 13- Lynch, K. (1972). *Whattime is this place?* Cambridge: M.I.T. Press

